

ปัญหาเรื่องความแตกต่างความผิดฐานปลอมเอกสารกับความผิดฐานทำเอกสารเท็จ

ผู้ที่สนใจและศึกษากฎหมายอาญามักจะประสบปัญหาในการทำความเข้าใจในกฎหมายอาญา เรื่อง ความผิดฐานปลอมเอกสาร และทำเอกสารเท็จ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๑๖๑, ๑๖๒, และมาตรา ๒๖๔ ทั้งนี้ ผู้เขียนจึงขอกล่าวถึงองค์ประกอบความผิดฐานปลอมเอกสารในมาตรา ๒๖๔ และแยกความแตกต่างกับการทำเอกสารเท็จดังนี้

มาตรา ๒๖๔ ผู้ใดทำเอกสารปลอมขึ้นทั้งฉบับหรือแต่ส่วนหนึ่งส่วนใด เดิม หรือตัดทอนข้อความ หรือแก้ไขด้วยประการใด ๆ ในเอกสารที่แท้จริง หรือประทับตราปลอมหรือลงลายมือชื่อปลอมในเอกสาร โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชน ถ้าได้กระทำเพื่อให้ผู้หนึ่งผู้ใดหลงเชื่อว่าเป็นเอกสารที่แท้จริง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานปลอมเอกสาร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้ใดกรอกข้อความลงในแผ่นกระดาษหรือวัตถุอื่นใด ซึ่งมีลายมือชื่อของผู้อื่นโดยไม่ได้รับความยินยอม หรือโดยฝ่าฝืนคำสั่งของผู้นั้นนั้น ถ้าได้กระทำเพื่อนำเอาเอกสารนั้นไปใช้ในกิจการที่อาจเกิดเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด หรือประชาชน ให้ถือว่าผู้นั้นปลอมเอกสาร ต้องระวางโทษเช่นเดียวกัน

ความผิดตามมาตรานี้เกี่ยวข้องกับความผิดตาม มาตรา ๑๖๑ , ๑๖๒ , ๑๘๘ และมีความยุ่งยากมากพอสมควร องค์ประกอบความผิดตามมาตรานี้อาจแยกได้สามตอน คือ

- (๑) ทำเอกสารปลอมขึ้นทั้งฉบับ หรือแต่ส่วนหนึ่งส่วนใด เดิม หรือตัดทอนข้อความ หรือแก้ไขด้วยประการใด ๆ ในเอกสารที่แท้จริง หรือประทับตราปลอม หรือลงลายมือชื่อปลอมในเอกสาร
- (๒) โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชน
- (๓) กระทำเพื่อให้ผู้หนึ่งผู้ใดหลงเชื่อว่าเป็นเอกสารที่แท้จริง

ข้อพิจารณาประการแรก ซึ่งมีปัญหาค่อนข้างมากก็คือ คำว่า “เอกสาร” ตาม มาตรา ๑ (๓) หมายความว่า กระดาษหรือวัตถุอื่นใด ซึ่งได้ทำให้ปรากฏความหมายด้วยตัวอักษร ตัวเลข ผัง หรือแผนแบบอย่างอื่น จะเป็นโดยวิธีพิมพ์ ถ่ายภาพหรือวิธีอื่นใดอันเป็นหลักฐานแห่งความหมายนั้น

“วัตถุอื่นใด” เช่น เครื่องหมายตัวอักษรและเลขที่พานท้ายปืน เครื่องหมายตัวอักษรและเลขที่ครั้งปิดปากไหสุรา และที่กระดาษปิดขวดสุรา หลักเขตที่ดิน ป้ายทะเบียนรถยนต์ และเลขหมายที่เครื่อง

ของรถยนต์ ท่อนโลหะหลอมบ่อน้ำหนัก เลขเครื่องหมายของโรงงานประจำเครื่องยนต์ เครื่องหมายที่
ทำไว้ที่ตัวสตั๊ว

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๕๓๐/๒๕๒๒ จำเลยเอาภาพถ่ายผู้อื่นที่รับปริญญาแพทยศาสตร
บัณฑิต และสวมครุยวิทยฐานะมาปิดภาพถ่ายเฉพาะใบหน้าของจำเลย ลงไปแทน แก้มเลข พ.ศ.๒๕๐๖
เป็น ๒๕๐๔ แล้วถ่ายเป็นภาพใหม่ ดูแล้วเป็นภาพจำเลยรับปริญญา มีตัวอักษรว่า มหาวิทยาลัย
แพทยศาสตร์ พ.ศ.๒๕๐๔ ดังนี้ เป็นภาพถ่ายที่ไม่ได้ทำให้ปรากฏความหมายด้วยตัวอักษร ตัวเลข ผัง
หรือแผนแบบอย่างอื่น ๆ ตามความหมายของ มาตรา ๑ (๗) ส่วนตัวเลข พ.ศ. ก็ไม่ปรากฏความหมายใน
ตัวเอง ไม่เป็นเอกสารปลอมและใช้เอกสารปลอม

ศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภัทย์ อธิบายว่า ภาพถ่ายคดีนี้มีความหมายแสดงชัดเจนแจ้งว่า ได้รับ
พระราชทานปริญญาบัตร เป็นแพทยศาสตรบัณฑิต โดยการสวมครุยถ่ายรูป จึงชัดเจนแจ้งเป็นความหมาย
ทำให้ปรากฏโดยภาพถ่าย ส่วนตัวอักษร ตัวเลข ผังหรือแผนแบบอย่างอื่น ก็ถือว่ารอยเส้นที่ปรากฏเป็น
ภาพจำเลยในรูปถ่ายภาพเป็นแผนแบบที่แสดงความหมายให้ปรากฏเป็นหลักฐาน ถือเป็นเอกสารที่ทำ
ขึ้นด้วยวิธีถ่ายภาพ การรับและสวมครุยปริญญา ถ่ายภาพก็แสดงให้ใคร ๆ รู้ว่า คนเป็นบัณฑิตผู้ได้รับ
ปริญญา ตัวเลข พ.ศ. ก็บอกอยู่ในตัวว่าได้รับเมื่อใด ไม่เป็นเอกสารไม่ได้

ข้อสำคัญในคดีนี้คือ เอกสารดังกล่าวเป็นเอกสารปลอมหรือเอกสาร โทกหก จำเลยทำเอกสารขึ้น
แม้จะเอาภาพถ่ายของผู้อื่นมาเปลี่ยนแปลงเป็นภาพหน้าจำเลย จำเลยก็ไม่ได้ทำให้ใครเข้าใจว่าภาพนั้น
เป็นภาพคนอื่น คือ ไม่ได้ทำให้เข้าใจว่าข้อความในเอกสารว่าเป็นข้อความของคนอื่น แต่เป็นข้อความ
ของจำเลยเอง ซึ่งหลอกผู้ได้เห็นภาพว่า จำเลยเป็นบัณฑิต เมื่อ พ.ศ.๒๕๐๔ เท่านั้น เช่นเดียวกับเอา
เอกสารสัญญาที่คนหนึ่งทำไว้มาเปลี่ยนลายมือชื่อผู้กลงในเอกสารเป็นลายมือชื่อจำเลย ถ้าทำโดยไม่
ประสงค์ให้เข้าใจคิดว่าแทนที่จะเป็นผู้กู้เดิม กลายเป็นจำเลยกู้ ก็เป็นเอกสารเท็จ ใครจะเป็นผู้กู้เดิมไม่มี
ความหมายอันใด แต่ถ้าทำด้วยความประสงค์ให้เข้าใจคิดว่า ผู้กู้ไม่ใช่จำเลย อันเป็นความหมาย
แสดงออกในเอกสารนั้น เป็นเอกสารปลอม คดีนี้ใครจะเป็นเจ้าของภาพเดิมไม่มีความหมาย ในการ
เปลี่ยนภาพใบหน้า จำเลยอาศัยกระดาษเดิมใส่ภาพหน้าจำเลยลงไปเท่านั้น เหตุผลในแง่ที่ไม่เป็น
ความผิด (ตามที่ศาลฎีกาวินิจฉัย น่าจะเป็นว่า) ภาพถ่ายเดิมเป็นแต่ภาพที่ระลึก ไม่ประสงค์เป็นหลักฐาน
แห่งความหมายใด ๆ ผู้ทำปลอมแปลงก็ทำเพื่อแสดงว่าตนเองได้รับปริญญา ไม่เป็นเอกสารของผู้อื่นทำ
ขึ้น เป็นแต่เอกสารเท็จ ไม่ใช่เอกสารปลอม

ข้อพิจารณาประการที่สอง การทำปลอมเอกสารทั้งฉบับนั้น มีปัญหาสืบสน
ค่อนข้างมาก เพราะหากเป็นเพียงการทำเอกสารเท็จแล้วก็จะไม่เป็นความผิดฐานปลอมเอกสาร ดังนี้จึง
ต้องแยกว่าอะไรเป็นเอกสารเท็จและเอกสารปลอมเสียก่อน

ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย อธิบายคำว่า “ทำเอกสารปลอม” ต่างกับคำว่า “ทำปลอมขึ้น” ในเรื่องปลอมเงินตรา ปลอมดวงตรา ปลอมแสตมป์ หรือปลอมตัว เพราะการทำเอกสารปลอมขึ้นไม่จำเป็นต้องมีเอกสารที่แท้จริง ส่วนคำว่า “ทำเอกสารปลอม” หมายความว่า ทำเอกสารขึ้นใหม่แสดงว่าเอกสารนี้มาจากผู้อื่น ไม่ใช่ผู้ที่ทำเอกสารนั้น “ผู้อื่น” จะมีตัวตนหรือไม่ก็ได้

ศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภัทย์ อธิบายทำนองเดียวกันว่า การปลอมเอกสารไม่ต้องมีเอกสารที่แท้จริงอยู่ก่อน และไม่ต้องทำให้เหมือนของจริงก็เป็นปลอมเอกสาร

เหตุที่ท่านศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภัทย์ อธิบายว่า ไม่ต้องทำให้เหมือนของจริง ก็เป็นเอกสารปลอมได้ ก็เพราะเอกสารปลอมเป็นเรื่องของ “ข้อความ” ในเอกสาร ไม่ใช่แบบฟอร์มว่ามีรูปร่างอย่างไร

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๗๓๓/๒๕๑๔ จำเลยทำเอกสารมีข้อความเท็จทั้งสิ้น แล้วลงนามรับรองว่า เป็นสำเนาถูกต้อง แม้อันฉบับที่แท้จริงไม่มี ก็เท่ากับปลอมแปลงขึ้นทั้งฉบับ เพื่อให้เห็นว่าตนคัดมาจากต้นฉบับที่แท้จริง ถือว่าเป็นปลอมเอกสาร

คำว่า “เอกสารที่แท้จริง” ในมาตรานี้ ศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภัทย์ อธิบายว่า คำว่า “แท้จริง” ไม่ได้หมายความถึง “เท็จหรือจริง” ไม่ได้หมายความว่า ความหมายของเอกสารอันแท้จริงนั้นเป็นจริง “เอกสารปลอม” ต่างกับ “เอกสารเท็จ” เอกสารแท้จริงอาจมีข้อความที่เป็นเท็จก็ได้ เอกสารปลอมอาจมีข้อความตรงกับความจริงก็ได้ เอกสารมิได้เกิดขึ้นได้เองต้องมีผู้ทำขึ้น และตัวเอกสารนั้นเองย่อมแสดงว่าผู้ใดทำขึ้น จึงพึงเล็งถึงผู้ทำเอกสาร คือ เอกสารนั้นในตัวของมันเองอยู่แล้วเห็นได้ว่าผู้ใดทำขึ้นและความจริงผู้นั้นทำขึ้นจริงหรือไม่

คำว่า “เอกสารที่แท้จริง” ตามมาตรานี้ อาจอธิบายได้ว่า หมายถึง เอกสารต้นฉบับ การปลอมเอกสารขึ้นทั้งฉบับ นั้น หมายความว่า ปลอมขึ้น เพื่อให้คนที่เห็นเอกสารนั้นเข้าใจว่า เอกสารนั้นเป็นเอกสารต้นฉบับ ซึ่งความจริงแล้วจะมีเอกสารต้นฉบับ หรือไม่ก็ไม่สำคัญ และเอกสารที่ปลอมขึ้นทั้งฉบับนั้น จะมีข้อความตรงกับความจริงหรือไม่ ไม่สำคัญ เช่น ทำพินัยกรรมปลอมขึ้นทั้งฉบับ จะเห็นได้ว่าแม้ไม่มีต้นฉบับพินัยกรรมอยู่จริง ๆ เลย แต่ถ้าการปลอมทำให้ผู้ที่เห็นพินัยกรรมหลงเชื่อว่าเป็นพินัยกรรมที่แท้จริง ซึ่งเจ้ามรดกได้ทำขึ้น ก็เป็นความผิดฐานปลอมเอกสารได้ หรือปลอมจดหมายของบุคคลอื่นขึ้นทั้งฉบับ แม้ความจริงไม่มีต้นฉบับอยู่ และข้อความในจดหมายนั้นตรงกับความจริงก็ตาม หากทำให้ผู้ที่เห็นจดหมายนั้นหลงเชื่อว่าเป็นจดหมายที่บุคคลอื่นเขียนขึ้น และน่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชนแล้ว ก็เป็นความผิดตามมาตรานี้ได้

ผู้เขียนขอยกคำพิพากษากฎีกาต่อไปนี้เพื่ออธิบายว่า อะไรคือเอกสารเท็จ อะไรคือเอกสารปลอม คำพิพากษากฎีกาที่ ๗๗๐/๒๔๗๒ , ๓๓๓/๒๔๗๖ , ๗๓๖/๒๔๗๘ ปลัดอำเภอวานคนถ่อเรือไปราชการ แล้วทำใบสำคัญว่าได้จ้างถ่อเรือให้คนที่ถ่อเรือ ลงลายมือชื่อจริง เพื่อนำไปเบิกเงิน เป็นแต่เพียงเอกสารเท็จ ไม่เป็นความผิดฐานปลอมเอกสาร

คำพิพากษากฎีกาที่ ๕๒๐/๒๔๗๕ อ ป ท และ ข ทำสัญญาใช้ช่างรับจ้างลากไม้โดยลอกกว่าชื่อ ม บ ส และ จ และมีช่าง ๖ เชือก แล้วรับเงินล่วงหน้าไป ความจริงช่างไม่มี และในสัญญาลงลายมือชื่อ ม บ ส หรือ จ ดังนี้ เป็นหนังสือของผู้ทำเอกสารเองแม้ไม่มีชื่อจริงก็ไม่เป็นความผิด

ขอให้สังเกตว่า การที่ อ บ ท และ ข ทำสัญญาใช้ช่างรับจ้าง โดยลงชื่อว่า ม บ ส และ จ นั้น เป็นการปลอมเอกสารขึ้นทั้งฉบับ และลงลายมือชื่อปลอม แต่เหตุที่ศาลฎีกาเห็นว่า จำเลยทั้งสี่ไม่มีความผิดฐานปลอมเอกสาร เพราะศาลฎีกาในคดีนี้วินิจฉัยข้อเท็จจริงว่า การกระทำของจำเลยทั้งสี่เป็นการปลอมตัว เพื่อไปทำสัญญาซื้อขายกับมิใช่เรื่องจำเลยทั้งสี่มีเจตนาปลอมหนังสือ ทั้งหนังสือนี้ก็ เป็นหนังสือของจำเลยทั้งสี่ ตั้งใจทำเป็นของจำเลยทั้งสี่เอง เป็นแต่จำเลยทั้งสี่ ไม่เซ็นชื่ออันแท้จริงของ จำเลยทั้งสี่เท่านั้น คำว่า “มิใช่เรื่องจำเลยทั้งสี่ มีเจตนาปลอมหนังสือ” ก็ดี และคำว่า “ทั้งหนังสือนี้ ก็เป็น หนังสือของจำเลยทั้งสี่ ตั้งใจ ทำเป็นของจำเลยทั้งสี่เอง” ก็ดี เห็นได้ว่าศาลฎีกาวินิจฉัย “เจตนา” จำเลย ว่า ไม่มีเจตนากระทำความผิดฐานปลอมเอกสาร อันเป็นการกระทำที่ขาดเจตนาตาม มาตรา ๕๕ ศาลฎีกาจึง ไม่ลงโทษจำเลยในความผิดฐานนี้

คำพิพากษากฎีกาที่ ๔๔๒/๒๔๕๑ น ทำใบรับเงินค่าจ้างเท็จโดยลงลายมือชื่อในใบรับ เป็นชื่อ ป เป็นการใช้ชื่อเท็จ (เพราะไม่ได้ลงลายมือชื่อ โดยให้เข้าใจว่าเป็นลายมือชื่อ ป) ไม่เป็น ความผิดฐานปลอมเอกสาร (ดู คำพิพากษากฎีกาที่ ๕๓๕/๒๔๗๓)

คำพิพากษากฎีกาที่ ๑๕๑/๒๕๐๗ จำเลยใช้ชื่อปลอมในการเปิดบัญชีฝากเงิน และออก เช็คเบิกเงินจากบัญชีดังกล่าวตามแผนที่วางไว้เพื่อซื้อของ ดังนั้น ไม่เป็นความผิดฐานปลอมเอกสาร เพราะเป็นการกระทำของตนเอง เป็นแต่ไม่ใช่นามจริงเท่านั้น

คดีนี้ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่า การที่จำเลยลงลายมือชื่อปลอมในคำขอเปิดบัญชีเงินฝาก โดยใช้ชื่อว่า นายสมศักดิ์ แซ่ตั้ง ซึ่งไม่ใช่ชื่อจริงของจำเลยนั้น จำเลยมิได้ปลอมเอกสารของผู้อื่น เป็นเรื่องจำเลย มิได้ฝากเงินในนามจริงของจำเลยเท่านั้น ซึ่งจำเลยกระทำได้ ไม่ได้ทำให้ธนาคารเสียหาย การกระทำ ของจำเลยดังกล่าวไม่มีความผิด

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การที่จำเลยลงชื่อในแบบคำขอฝากเงิน และในแบบตัวอย่างลายเซ็นในนาม ของ นายสมศักดิ์ แซ่ตั้ง ซึ่งมีชื่อนามอันแท้จริงของจำเลยเพื่อขอฝากเงินต่อธนาคารนั้น จำเลยมิได้ปลอม

ชื่อหรือเอกสารของผู้ใด เป็นเรื่องจำเลยขอเปิดบัญชีฝากเงินต่อธนาคาร โดยจำเลยไม่ประสงค์จะใช้นามอันแท้จริงของจำเลยเป็นผู้ฝากเท่านั้น

โปรดสังเกตว่า ศาลฎีกาฟังข้อเท็จจริงว่า จำเลยลงชื่อว่าเป็นนายสมศักดิ์ แซ่ตั้ง เพราะไม่ประสงค์จะใช้นามอันแท้จริงของจำเลยเท่านั้น ซึ่งเท่ากับฟังข้อเท็จจริงว่า จำเลยลงลายมือชื่อว่า สมศักดิ์ แซ่ตั้ง โดยเจตนาจะใช้เป็นชื่อจำเลย ไม่ได้ลงลายมือชื่อว่า สมศักดิ์ แซ่ตั้ง เพื่อให้คนอื่นเข้าใจว่าเป็นลายมือชื่อนายสมศักดิ์ แซ่ตั้ง จึงไม่ใช่เป็นการลงลายมือชื่อปลอม ขาดองค์ประกอบความผิดตาม มาตรา ๒๖๔ วรรคแรก และศาลอุทธรณ์วินิจฉัยอ้างว่า จำเลยมีสิทธิกระทำได้ มิได้ทำให้ธนาคารเสียหาย ซึ่งก็ขาดองค์ประกอบความผิดเช่นเดียวกัน (ดู คำพิพากษาฎีกาที่ ๖๑๓/๒๕๔๐)

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๓๕๑/๒๕๑๕ จำเลยที่ ๒ ที่ ๓ ต่างลงลายมือชื่อเป็น ผู้ส่งจ่ายตัวแลกเปลี่ยน ซึ่งเป็นแบบพิมพ์ที่องค์การเชื้อเพลิงจัดพิมพ์ขึ้น ส่งให้ธนาคาร โจทก์สาขาพระโขนงจ่ายเงินแก่องค์การเชื้อเพลิง จำเลยที่ ๒ ลงลายมือชื่อส่งจ่ายตัวแลกเปลี่ยนตามแบบพิมพ์ของบริษัท ม ส่งให้ธนาคาร โจทก์สาขาพระโขนงจ่ายเงินให้แก่บริษัท ม และจำเลยที่ ๔ ในฐานะผู้จัดการธนาคาร โจทก์สาขาพระโขนง ได้ลงลายมือชื่อและประทับตรารับรองตัวแลกเปลี่ยนทั้งหมด แล้วจำเลยอื่นนำตัวแลกเปลี่ยนนี้ไปใช้ ดังนี้วินิจฉัยว่า การที่จำเลยที่ ๒ ที่ ๓ ออกตัวแลกเปลี่ยนโดยลงลายมือชื่อตนเป็นผู้ส่งจ่ายในนามของตนเอง ตัวแลกเปลี่ยนดังกล่าวจึงเป็นตัวแลกเปลี่ยนอันแท้จริงของจำเลยที่ ๒ ที่ ๓ ไม่ใช่ทำปลอมในนามของบุคคลอื่น หรือเจตนาจะให้เข้าใจว่าเป็นตัวแลกเปลี่ยนของบุคคลอื่น ลายมือชื่อผู้รับรองตัวแลกเปลี่ยนก็เป็นลายมือชื่ออันแท้จริงของจำเลยที่ ๔ ซึ่งกระทำในฐานะผู้จัดการธนาคาร โจทก์ สาขาพระโขนง ตามอำนาจซึ่งได้รับมอบหมายจากโจทก์ ตราที่ประทับก็เป็นตราที่แท้จริงของธนาคาร แม้การกระทำดังกล่าวจะผิดระเบียบภายในของโจทก์ เพราะจำนวนเงินที่รับรองนั้นเกินอำนาจ และไม่มีสมุหบัญชี หรือผู้รักษาเงินลงลายมือชื่อร่วมด้วย การกระทำของจำเลยทั้งหมดไม่เป็นความผิดตาม มาตรา ๒๖๔ , ๒๖๕ , ๒๖๖ และ ๒๖๘

ขอให้สังเกตว่าศาลฎีกาวินิจฉัยว่า “ไม่ใช่ทำปลอมในนามของบุคคลอื่น หรือเจตนาจะให้เข้าใจว่าเป็นตัวแลกเปลี่ยนของผู้อื่น” เป็นการอธิบายว่าเหตุที่ไม่ใช่เอกสารปลอมเพราะเมื่ออ่านเอกสารแล้วก็เข้าใจได้ว่าเอกสารดังกล่าว จำเลยเป็นผู้ทำเอง ไม่เข้าใจว่าเป็นเอกสารของบุคคลอื่น จึงเป็นเอกสารที่แท้จริงของจำเลย เป็นเพียงเอกสารที่กระทำขึ้นไม่ชอบด้วยระเบียบภายใน จึงไม่เป็นเอกสารปลอมและการที่จำเลยลงชื่อของตนเอง ก็เห็นเจตนาของจำเลยได้ว่า ไม่ได้กระทำโดยเจตนาให้เข้าใจว่าเป็นเอกสารของคนอื่น ซึ่งขาดองค์ประกอบความผิดตามกฎหมาย มาตรา ๒๖๔ เช่นเดียวกัน

คำพิพากษาฎีกาที่ ๘๓๐/๒๕๔๓ สามโจทก์ทำสัญญาให้จำเลยไป ซึ่งไม่เป็นความจริง เพื่อให้โจทก์ซึ่งเป็นภริยารับผิดในหนี้สินด้วย ต่อมาจำเลยฟ้องสามโจทก์เรียกเงินตามสัญญา แล้วทำยอมต่อศาลใช้เงินให้

จำเลย ต่อมาไม่ใช้ จึงนำยึดสินบริคณณ์ ดังนี้ สัญญาคู่เป็นสัญญาที่สามใจทักทำขึ้นจริง แต่ไม่มีการส่งมอบเงิน เท่านั้น ไม่เป็นความผิดฐานปลอมเอกสาร

คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๗๓/๒๔๘๐ ข เข้าหุ้นกับพวกซื้อสลากกินแบ่งแล้ว ให้ ข ถือสลากไว้ ต่อมาถูกรางวัล ข เอาสลากอื่นมาเขียนด้านหลังว่า คณะสีหุ่น เพื่อให้บุคคลอื่นหลงเชื่อว่าเป็นสลากที่เข้าหุ้นกันซื้อ และไม่ถูกรางวัล ดังนี้ ข้อความที่ ข เขียนไม่ได้แสดงว่าผู้อื่นเป็นผู้เขียน ไม่เป็นความผิดฐานปลอมเอกสาร

ขอให้สังเกตว่า เมื่ออ่านข้อความแล้วก็เข้าใจได้ว่า ข เป็นผู้เขียน ไม่ใช่เข้าใจว่าเป็นเอกสารที่คนอื่นเขียน จึงไม่เป็นเอกสารปลอม และการที่ ข มีเจตนาจะให้คนอื่นหลงเชื่อว่าเป็นสลากที่เข้าหุ้นกันและไม่ถูกรางวัล ก็เป็นเรื่องที่ ข ต้องการให้คนอื่นเข้าใจผิดเกี่ยวกับตัวสลาก โดยเขียนข้อความเท็จ เมื่อเอกสารไม่เป็นเอกสารปลอมเสียแล้ว จึงขาดองค์ประกอบความผิด

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๓๗๕/๒๕๒๖ จำเลยเป็นพนักงานบัญชีของธนาคาร พิมพ์ตัวเลขจำนวนเงิน ๑๕๐,๐๐๐ บาท ลงในช่องการค้าบัญชีเงินฝากกระแสรายวันของธนาคาร ซึ่งตนมีหน้าที่ควบคุมการค้าดังกล่าว แม้ความจริงจะไม่มี การนำเงินดังกล่าวเข้าฝากธนาคารเลย ก็เป็นการลงข้อความเท็จ ไม่ใช่เป็นการปลอมเอกสาร เพราะไม่ได้ทำปลอมเอกสารอันแท้จริงของผู้ใด

พวกของจำเลยลงชื่อสั่งจ่ายเช็ค แล้วจำเลยกรอกวันเดือนปี และจำนวนเงินลงในเช็คที่พวกจำเลยเว้นไว้ โดยความยินยอมของผู้สั่งจ่ายเพื่อถือโอนธนาคาร มิได้ปลอมเช็คของผู้ใด ไม่เป็นความผิดฐานปลอมเอกสารและใช้เอกสารปลอม แต่เป็นความผิดฐานถือ โกง (ขอให้เปรียบเทียบ คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๖๘/๒๕๒๑ ต่อไป)

ศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภิษฐ์ อธิบายว่า คดีนี้ จำเลยมีหน้าที่กรอกจำนวนเงินในкарด์เงินฝาก แม้จำเลยจดจำนวนเงินเท็จลงไป ก็เป็นเอกสารที่แสดงว่าจำเลยเป็นผู้กรอกข้อความ ไม่ได้หลอกว่าเป็นเอกสารที่ผู้อื่นเป็นผู้ทำ จึงเป็นเอกสารเท็จไม่ใช่เอกสารปลอม เป็นการใช้อเอกสารเท็จหลอกธนาคาร แต่ผู้ทำเอกสารอาจปลอมเอกสารที่ตนมีหน้าที่ทำก็ได้ ถ้าเอกสารนั้นพ้นจากหน้าที่ที่ตนจะกรอกข้อความแล้ว ยังไปแก้ไขหรือกรอกข้อความ ทำให้เข้าใจว่ามีมาแต่เดิม หรือทำขึ้นมาใหม่เพื่อให้เข้าใจว่าเป็นเอกสารอีกฉบับหนึ่ง ดูคำพิพากษาฎีกาที่ ๒๓๐/๒๔๗๗ , ๖๓๓/๒๔๗๘

คำพิพากษาฎีกาที่ ๔๘๔/๒๕๐ จำเลยเป็นผู้จัดการร้านขายรถจักรยาน เขียนใบส่งสินค้าขึ้นเองหรือสั่งให้คนในร้านทำขึ้นตามหน้าที่ของผู้จัดการ มิได้ปลอมลายมือชื่อของผู้ใด เพียงแต่จำเลยทำเป็นหนังสือของจำเลยเอง อันมีข้อความเท็จเท่านั้น จึงไม่ผิดฐานปลอมหนังสือ (อ้าง คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๕๕/๒๔๘๕ , ๑๔๑๑/๒๔๕๔)

คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๔/๒๔๕๑ เสมียนทำใบขายสินค้าเงินสด ในหน้าที่แสดงว่ารับเงินสดแล้ว แต่ความจริงเอาของไปขาย เป็นแต่เพียงเอกสารเท็จ ไม่เป็นปลอมเอกสาร

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๓๘๘/๒๕๑๘ โจทก์ยื่นแบบ ภ.บ.ท.๖ โดยลงลายมือชื่อโจทก์ในช่องผู้ชี้เขต และผู้ยื่น จำเลยที่ ๒ ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านลงชื่อโจทก์ออก แล้วเขียนชื่อจำเลยที่ ๑ ลงไป แล้วพิมพ์ลายนิ้วมือจำเลยที่ ๑ เป็นจำเลยที่ ๑ เป็นผู้ยื่น ดังนี้ เป็นการเปลี่ยนสภาพ ภ.บ.ท.๖ จากโจทก์ยื่น เป็นจำเลยที่ ๑ ยื่น เมื่อดูเอกสารแล้ว ไม่มีผู้ใดหลงเชื่อในเรื่องชื่อและลายพิมพ์นิ้วมือ ก็เป็นของจำเลยที่ ๑ จึงไม่เป็นความผิดฐานปลอมเอกสาร

ศาสตราจารย์จิติ ดิงศภัฑิย์ อธิบายว่า ตามฎีกาดังกล่าวเป็นเรื่องทำลายเอกสารเดิม และทำเอกสารขึ้นใหม่ทั้งหมด จึงไม่ใช่เป็นการปลอมเอกสาร เมื่อเปลี่ยนชื่อผู้ยื่นเป็นจำเลยที่ ๑ ยื่น แล้วก็เป็นเอกสารที่ จำเลยที่ ๑ ทำเอง ไม่ได้ปลอมให้ผู้ใดหลงเชื่อว่าเป็นเอกสารที่แท้จริงของผู้อื่น ไม่ใช่ของจำเลยที่ ๑ มาตรการที่ควรพิจารณา คือ มาตรการ ๑๘๘ ทำลายเอกสารโดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น

มาตรา ๑๖๑ ผู้ใดเป็นเจ้าของพนักงานมีหน้าที่ทำเอกสาร กรอกข้อความลงในเอกสารหรือดูแลรักษาเอกสาร กระทำการปลอมเอกสาร โดยอาศัยโอกาสที่ตนมีหน้าที่นั้น ฯลฯ

มาตรา ๑๖๒ ผู้ใดเป็นเจ้าของพนักงานมีหน้าที่ทำเอกสาร รับเอกสาร หรือกรอกข้อความลงในเอกสาร กระทำการดังต่อไปนี้ ในการปฏิบัติการตามหน้าที่

- (๑) รับรองเป็นหลักฐาน ว่าตนได้กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดขึ้น หรือว่าการอย่างใดได้กระทำต่อหน้าตนอันเป็นความเท็จ ฯลฯ

ความผิดตามมาตรา ๑๖๑ และความผิดตามมาตรา ๑๖๑ และมาตรา ๑๖๒ เป็นความเกี่ยวพันกัน การกระทำที่ไม่เป็นความผิดตามมาตรา ๑๖๑ หรือมาตรา ๑๖๑ เพราะเป็นเพียงการทำเอกสารเท็จ ไม่ใช่เอกสารปลอม อาจเป็นความผิดตามมาตรา ๑๖๒ เพราะความผิดตามมาตราดังกล่าว แม้เป็นเอกสารเท็จก็เป็นความผิด

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๓๑๖/๒๕๒๕ จำเลยเป็นเจ้าของพนักงานที่บริหารงานทั่วไปประจำสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด มีหน้าที่ดูแลรักษาเอกสาร ทำคำสั่งจังหวัดเรื่องแต่งตั้งข้าราชการโดยไม่มีอำนาจแล้วตัดเอากระดาษใบที่มีลายมือชื่อของผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งลงนามไว้ในคำสั่งฉบับอื่นมาติดไว้ท้ายคำสั่งที่จำเลยทำขึ้น แล้วจำเลยโรเนียวคำสั่งนี้ออกมา เพื่อแสดงให้เห็นบุคคลอื่นหลงเชื่อว่าเป็นคำสั่งที่แท้จริง ดังนี้ เป็นการทำเอกสารปลอมขึ้นทั้งฉบับ มีความผิดตามมาตรา ๑๖๑ และ ๑๖๕

ขอให้สังเกตว่า กรณีตามคำพิพากษาฎีกาฉบับนี้ ไม่ใช่กรณีกรอกข้อความในแผ่นกระดาษหรือวัตถุอื่นใด ซึ่งมีลายมือชื่อของผู้อื่น โดยไม่ได้รับความยินยอม หรือโดยฝ่าฝืนคำสั่งของผู้อื่น ตามมาตรา ๒๖๔ วรรคสอง เหตุที่ผิดฐานทำเอกสารปลอมตามมาตรา ๑๖๑ เพราะจำเลยเป็นเจ้าของพนักงาน

คำพิพากษาฎีกาที่ ๗๕๑-๗๖๕/๒๕๐๐ จำเลยเป็นปลัดอำเภอรับเงินสินบนแล้วออกไปสำคัญประจำตัวคนต่างด้าว โดยไม่มีอำนาจและจัดระเบียบปฏิบัติ แล้วทำหลักฐานเป็นที่แจ้งว่ามี การสอบสวนแล้ว ไม่เป็นความผิดฐานทำเอกสารปลอม เพราะทำหลักฐานขึ้นในนามของตนเอง ไม่ได้ทำปลอมในนามของนายอำเภอหรือคนอื่น แต่ผิดฐานเจ้าพนักงานเรียกสินบนและเจ้าพนักงานทำเอกสารเท็จ (มาตรา ๑๖๒)

คำพิพากษาฎีกาที่ ๘๘๑/๒๕๐๔ จำเลยเป็นพนักงานเทศบาล จดหลักฐานการเงินในบัญชีเท็จ ไม่ผิดฐานปลอมเอกสาร เพราะลงบัญชีตามหน้าที่ของตน แม้เป็นความเท็จก็เป็นข้อความที่จำเลยจดเอง ไม่ใช่แสดงว่าเป็นเอกสารซึ่งผู้อื่นทำหรือทำเป็นเอกสารของผู้อื่น ส่วนข้อความที่กรอกลงเป็นเท็จ เป็นความผิดตาม มาตรา ๑๖๒

คำพิพากษาฎีกาที่ ๘๘๒-๘๘๓/๒๕๐๕ จำเลยเป็นปลัดอำเภอ ทำบันทึกการสอบสวนเท็จเพื่อช่วยพรรคพวกให้มีสิทธิขอรับบำนาญ ผิดฐานทำเอกสารเท็จตามมาตรา ๑๖๒ (๔) แต่ไม่เป็นความผิดฐานเจ้าพนักงานปลอมเอกสารตามมาตรา ๑๖๑ เพราะทำในนามตนเอง

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๒๔๕/๒๕๑๕ จำเลยที่ ๔ เป็นนายทะเบียนอำเภอมีหน้าที่ออกมรณบัตรในกรณีที่มีผู้ถึงแก่ความตาย จำเลยที่ ๔ ได้ออกมรณบัตรให้แก่จำเลยที่ ๑ และที่ ๒ มีข้อความแสดงว่า นายท.ราษฎร ในตำบลนั้น ได้ถึงแก่ความตายแล้ว ซึ่งเป็นความเท็จ ดังนี้ เอกสารที่จำเลยที่ ๔ ออกให้ นั้นออกให้ตามหน้าที่ที่เป็นนายทะเบียน จึงเป็นเอกสารที่แท้จริงของจำเลยที่ ๔ แม้ข้อความในเอกสารจะไม่ตรงต่อความจริง ก็ไม่ทำให้เอกสารนั้นกลายเป็นเอกสารปลอม จำเลยที่ ๔ ไม่มีความผิดตามมาตรา ๑๖๑ (แต่อาจเป็นความผิดตามมาตรา ๑๖๒)

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๕๘๑/๒๕๓๖ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า คงมีปัญหามาสู่การวินิจฉัยของศาลฎีกาว่า จำเลยกระทำผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๖๔ วรรคแรก และ ๒๖๘ วรรคแรก ประกอบมาตรา ๒๖๔ วรรคแรก หรือไม่ และความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑, ๒๖๔ วรรคแรก และ ๒๖๘ วรรคแรก ประกอบมาตรา ๒๖๔ วรรคแรก เป็นความผิดกรรมเดียวหรือหลายกรรม ข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่า โจทก์ร่วมประสงค์จะฟ้องนางสมพิศ ฐานความผิดต่อพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค และนายสมศักดิ์ฐานฉ้อโกง ก่อนเกินเหตุคดีนี้มีผู้แนะนำโจทก์ร่วมให้รู้จักจำเลย จำเลยบอกโจทก์ร่วมว่าจำเลยมีอาชีพนายความ ต่อมาโจทก์ร่วมพบกับจำเลยอีกโจทก์ร่วม

จึงปรึกษาจำเลยเรื่องจะดำเนินคดีแก่นางสมพิศและนายสมศักดิ์ในฐานะความผิดดังกล่าว จำเลยเรียกค่าจ้างว่าความ ๑๒,๐๐๐ บาท ต่อมาโจทก์ร่วมได้มอบสำเนาเช็ค ใบรับเงิน พร้อมเอกสารอื่นเกี่ยวกับคดี และค่าจ้างว่าความ ๑๒,๐๐๐ บาท ให้แก่จำเลย หลังจากนั้นประมาณ ๓ เดือน จำเลยโทรศัพท์แจ้งโจทก์ร่วมว่าได้ฟ้องนางสมพิศ และนายสมศักดิ์แล้ว และนัดโจทก์ร่วมไปพบ เมื่อโจทก์ร่วมไปพบจำเลย จำเลยได้มอบสำเนาคำฟ้องนางสมพิศ และนายสมศักดิ์ให้โจทก์ร่วม โจทก์ร่วมตรวจสอบสำเนาคำฟ้องไม่เห็นมีตราประทับของศาล จึงไปปรึกษานายวิระทนายความ หลังจากนั้นโจทก์ร่วมและนายวิระได้ไปตรวจสอบหลักฐานที่ศาลอาญา ปรากฏว่าหมายเลขคดีดำตามสำเนาคำฟ้องที่จำเลยมอบให้โจทก์ร่วมนั้น จำเลยเป็นบุคคลอื่น ไม่ใช่นางสมพิศและนายสมศักดิ์ สำเนาคำฟ้องที่จำเลยมอบให้โจทก์ร่วมเป็นเอกสารปลอม และเมื่อโจทก์ร่วมและนายวิระไปตรวจสอบประวัติจำเลยที่สภทนายความ ปรากฏว่าจำเลยไม่ได้จดทะเบียนเป็นทนายความ ในปัญหาว่าจำเลยปลอมเอกสารสำเนาคำฟ้องนางสมพิศและนายสมศักดิ์หรือไม่ ศาลฎีกาวินิจฉัยข้อเท็จจริงแล้วฟังว่า จำเลยปลอมสำเนาคำฟ้องนางสมพิศและนางสมศักดิ์จริง จำเลยจึงมีความผิดฐานปลอมเอกสาร และเมื่อข้อเท็จจริงฟังได้ว่าจำเลยนำเอกสารปลอมดังกล่าวไปใช้แสดงต่อโจทก์ร่วม จำเลยจึงต้องมีความผิดฐานใช้เอกสารปลอมด้วย แต่การที่จำเลยปลอมและใช้เอกสารปลอมดังกล่าว มีเหตุเกี่ยวเนื่องจากการที่จำเลยรับจะดำเนินคดีให้โจทก์ร่วม แต่จำเลยไม่สามารถดำเนินคดีให้โจทก์ร่วมได้ จำเลยจึงมีเจตนาที่แท้จริงคือปลอมเอกสารสำเนาคำฟ้องดังกล่าว เพื่อแสดงให้โจทก์ร่วมเห็นว่า จำเลยได้ดำเนินการตามที่จำเลยได้หลอกลวงโจทก์ร่วมไว้ เพื่อฉ้อโกงเอาเงินของโจทก์ร่วมนั่นเอง แม้การกระทำจะต่างวาระกันก็ตาม การกระทำความผิดของจำเลยดังกล่าวเป็นความผิดกรรมเดียว แต่ผิดกฎหมายหลายบทตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๐

คำพิพากษาฎีกาที่ ๗๒๘-๗๒๙/๒๕๐๑ จำเลยหลอกเอาสินค้าไปจากร้าน โดยอ้างกับพนักงานร้านว่า มีผู้ต้องการซื้อ แล้วทำใบรับของ ใบผิดใช้เงินและเช็ค โดยประทับตราลงชื่อห้างร้านที่สมมติขึ้นมามอบให้ไว้ เป็นความผิดฐานปลอมเอกสาร

ขอให้เปรียบเทียบคำพิพากษาฎีกาที่ ๕๒๐/๒๔๗๕ วินิจฉัยว่า จำเลยทั้งสี่ในคดีดังกล่าวปลอมตัวเพื่อฉ้อโกงทรัพย์ ไม่มีเจตนาปลอมหนังสือ และตั้งใจทำหนังสือเป็นของจำเลยเอง แต่ในคดีนี้ข้อเท็จจริงปรากฏว่าจำเลยทำเอกสารขึ้นหลายฉบับ เช่น ใบรับของ ใบผิดใช้เงินและเช็ค จึงฟังว่าจำเลยมีเจตนาปลอมเอกสาร

คำพิพากษาฎีกาที่ ๘๒๔/๒๔๘๑ จำเลยจับมือนายฉันทน์บิดาของตน กดลายพิมพ์นิ้วมือในใบแต่งตั้งนายว่าต่างนายฉันทน์ในคดีแพ่ง และในคำแถลงการณ์ยื่นต่อศาลในคดีนั้นเอง เพื่อให้ยอมให้ศาลสั่งว่านายฉันทน์เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ ในขณะที่กดลายพิมพ์นิ้วมือนั้นนายฉันทน์วิกลจริต ไม่สามารถรู้เรื่องเลย เป็นความผิดฐานปลอมเอกสาร

คำพิพากษาฎีกาที่ ๘/๒๕๔๓ การที่จำเลยเอาบัตร เอ.ที.เอ็ม. ไปจากผู้เสียหาย แล้วนำ บัตร เอ.ที.เอ็ม. ดังกล่าวไปลักเอาเงินของผู้เสียหาย โดยผ่านเครื่อง ฝากถอนเงินนั้น ทรัพย์ที่จำเลยลักเป็น ทรัพย์คนละประเภทและเป็นความผิดสำเสร็จในตัวต่างกรรมต่างวาระ การลักเอาบัตร เอ.ที.เอ็ม. ไป กับ การลักเงินจึงเป็นความผิดหลายกรรม การที่จำเลยลักเอาบัตรเอ.ที.เอ็ม. ของผู้เสียหายไปนั้นเป็นความผิด ทั้งฐานเอาไปเสียซึ่งเอกสารของผู้อื่นตาม ประมวลกฎหมายอาญา. มาตรา ๑๘๘ ซึ่งเป็นบทที่มีโทษหนัก กว่าความผิดฐานลักทรัพย์ตามมาตรา ๓๓๔ ต้องลง โทษจำเลยตามมาตรา ๑๘๘ บัตร เอ.ที.เอ็ม. ของ ผู้เสียหาย ๒ ใบ เป็นบัตรต่างธนาคารกัน และ เงินฝากของผู้เสียหายที่ถูกลักไปก็เป็นเงินฝากในบัญชี ต่างธนาคาร กันด้วย เจตนาในการกระทำผิดของจำเลยจึงแยกจากกันได้ตาม ความมุ่งหมายในการใช้ บัตรแต่ละใบ การกระทำของจำเลยที่ใช้บัตร เอ.ที.เอ็ม. ๒ ใบ ของผู้เสียหายแล้วลักเอาเงินฝากของ ผู้เสียหายต่าง บัญชีกันแม้จะทำต่อเนื่องกันก็เป็นความผิดสองกรรม

ข้อพิจารณาประการที่สาม การปลอมเอกสารอาจทำเอกสารปลอมขึ้นแต่ส่วนหนึ่งส่วนใด

คำพิพากษาฎีกาที่ ๘๘๘/๒๕๕๘ พิมพ์แบบพิมพ์ใบอนุญาตประกอบโรคศิลป์และพิมพ์ลายมือ ชื่อ ช. และ น. กรรมการและเลขานุการควบคุมการประกอบโรคศิลป์ ๕๑ ฉบับ แม้ยังไม่ได้กรอก ข้อความในช่องวันเดือนปี ชื่อผู้รับอนุญาตเป็นความผิดฐานปลอมเอกสาร

คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๕๕/๒๕๕๑ จำเลยพิมพ์ตัวสลากกินแบ่งปลอมมีรูปลักษณะเป็นตัวสลาก สำเร็จแล้ว แต่ขาดเลขลำดับ ตราชื่อประธานกรรมการ เลขานุการวินิจฉัยว่า เป็นการเห็นว่าประชาชนอาจ ชื่อตัวสลากดังกล่าว โดยเชื่อว่าเป็นตัวสลากที่แท้จริง จึงเป็นการกระทำโดยลักษณะที่อาจเสียหายได้ เป็นความผิดฐานปลอมเอกสาร (ไม่ใช่พยายาม) เพราะเป็นเอกสารแล้ว

ศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภัทย์ ให้ข้อสังเกตว่า แบบพิมพ์ที่ยังไม่ได้กรอกข้อความ ไม่มี ความหมาย ยิ่งไปกว่ากระดาษเปล่า ยังไม่เป็นเอกสาร

ข้อพิจารณาประการที่สี่ การทำเอกสารปลอมโดยเติมหรือตัดทอนข้อความหรือแก้ไขด้วย ประการใด ๆ ในเอกสารที่แท้จริง ถ้าน่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชน และถ้าได้กระทำ เพื่อให้ผู้หนึ่งผู้ใดหลงเชื่อว่าเป็นเอกสารที่แท้จริง ก็เป็นความผิดแต่ถ้าทำโดยผู้มีอำนาจ ไม่เป็นความผิด และการกระทำดังกล่าวจะต้องมีความหมาย ถ้าไม่มีความหมายไม่มีความผิด

การเติมหรือตัดทอนข้อความหรือแก้ไขด้วยประการใด ๆ จะต้องทำความเข้าใจเปลี่ยนแปลงไป จึงจะเข้าองค์ประกอบที่โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น ถ้าความหมายไม่เปลี่ยนแปลง ก็ ไม่เป็นความผิด เพราะไม่น่าจะเกิดความเสียหาย

คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๕/๒๔๘๗ จำเลยเป็นกำนัน ทำรายงานเสนอต่อพนักงานสอบสวนว่า อ. ทำร้าย ก. และลงประจำวันแล้ว ต่อมาจำเลยชุดลขชื่อ อ. ในรายงานออก รวมทั้งประจำวันด้วย แล้วจำเลยเดิมชื่อโจทก์ในคดีนี้ลงแทน ดังนี้ หากการกระทำของจำเลยเป็นการแก้เพื่อให้เข้าใจว่า ได้รายงานชื่อโจทก์มาแต่เดิม อาจเป็นความผิดฐานปลอมเอกสาร เพราะอาจเกิดความเสียหายแก่โจทก์ โดยต้องตกเป็นผู้ต้องหาฐานทำร้ายร่างกาย

คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๓๘/๒๔๕๘ จำเลยเขียนใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวให้นายอำเภอลงลายมือชื่อ แล้วกลับมาแก้ไข เป็นปลอมเอกสาร

ข้อพิจารณาประการสุดท้าย การใช้ตราประทับปลอมหรือลงลายมือชื่อเป็นบุคคลอื่น เป็นการปลอมเอกสาร มิใช่การทำเอกสารเท็จ เพราะเป็นการกระทำโดยที่ตนปราศจากอำนาจ หน้าที่ของตน แต่ขอให้สังเกตในเรื่องการปลอมเอกสารชนิดนี้ว่า การปลอมเอกสารของคนอื่นนั้น คนอื่นไม่จำเป็นต้องมีตัวตนอยู่ ฉะนั้นการปลอมลายมือชื่อของคนอื่น ก็ไม่จำเป็นต้องมีตัวตนอยู่จริง เพียงแต่ผู้กระทำความผิดมีเจตนาลงลายมือชื่อ เพื่อให้ผู้ที่เห็นเอกสารเข้าใจว่าลายมือชื่อนั้นเป็นของคนอื่น ถ้าข้อเท็จจริงฟังได้ว่า จำเลยไม่มีเจตนาปลอมหนังสือหรือลายมือชื่อ โดยตั้งใจว่าเป็นชื่อของจำเลย ก็ไม่มีความผิด ดังคำพิพากษาฎีกาที่ ๕๒๐/๒๔๗๕ และ ๑๕๑/๒๕๐๗ ข้างต้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕ วรรคสอง บัญญัติว่า ลายพิมพ์นิ้วมือแกงใด ตราประทับ หรือเครื่องหมายอื่นทำนองเช่นว่านั้นที่ทำลงในเอกสารแทนการลงลายมือชื่อ หากมีพยานลงลายมือชื่อรับรองไว้ด้วยสองคนแล้ว ให้เสมือนกับลงลายมือชื่อ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑ (๑๐) บัญญัติว่า ลายมือชื่อหมายความรวมถึง ลายพิมพ์นิ้วมือและเครื่องหมาย ซึ่งบุคคลลงไว้แทนลายมือชื่อของตน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕๐๐ วรรคสอง บัญญัติว่า ถ้าลงเพียงแต่เครื่องหมายอย่างหนึ่งอย่างใด เช่น แกงใด หรือลายพิมพ์นิ้วมือ อ่างเอาเป็นลายมือชื่อในตั๋วเงินไซ้ แม้ถึงว่าจะมีพยานลงชื่อรับรองก็ตาม ท่านว่าหาให้ผลเป็นลายมือชื่อในตั๋วเงินไม่

คำว่า “ลายมือชื่อ” ตามกฎหมาย มาตรา ๒๖๔ วรรค ๑ นี้ต้องแปลความตามมาตรา ๑ (๑๐) ซึ่งมีความหมายต่างกว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕ และมาตรา ๕๐๐ วรรคสอง กล่าวคือ แม้ไม่มีพยานลงลายมือชื่อรับรองก็เป็นลายมือชื่อตามมาตรา ๑ นี้ การลงลายมือชื่อแทนผู้อื่นนั้นมีประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๐๐๘ บัญญัติว่าภายในบังคับแห่งบทบัญญัติทั้งหลายในประมวลกฎหมายนี้ เมื่อใดลายมือชื่อในตั๋วเงินเป็นลายมือปลอมก็ดี เป็นลายมือชื่อลงไว้ โดยบุคคลซึ่งอ่างเอาเป็นเจ้าของลายมือชื่อนั้น มิได้มอบอำนาจให้ลง ท่านว่าลายมือชื่อปลอมหรือลงปราศจากอำนาจ เช่นนั้นเป็นอันใช้ไม่ได้เลย ใครจะอ้างอิงอาศัยแสวงสิทธิ ท่านว่าไม่อาจจะทำได้เป็นอันขาด ฯลฯ แสดงว่าการยินยอมให้ลงลายมือชื่อแทนกันในตั๋วเงินเป็นการชอบด้วยกฎหมาย แต่การยินยอมนั้นจะต้องยินยอม

อย่างชัดแจ้ง เพราะความยินยอมไม่ก่อให้เกิดละเมิด (VOLUNTI NON FIT INJURIA) จึงต้องชัดแจ้ง และต้องไม่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชนจึงจะไม่เป็นความผิด ถ้าความยินยอมไม่ชัดแจ้งและโดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชนก็ต้องเป็นความผิด เพราะเป็นการกระทำที่เข้าองค์ประกอบความผิดตามมาตรา ๒๖๔

ศาสตราจารย์จิติติ ดิงศภัทย์ อธิบายว่า การให้ไปทำกิจกรรมแทนไม่หมายถึงยอมให้ลงลายมือชื่อแทนด้วย แต่ถ้ายอมให้ทำแทนถึงขนาดลงลายมือชื่อแทนด้วย ก็ไม่เป็นปลอมเอกสาร (เพราะไม่อาจเสียหายแก่ผู้ใด)

คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๖๑/๒๕๐๘ จำเลยไม่ใช่นายช่วง มาอ้างว่าเป็นนายช่วง เข้าเบิกความในฐานะนายช่วง เมื่อศาลจดคำให้การเสร็จแล้ว ก็ลงชื่อนายช่วง ดังนี้ เป็นการลงลายมือชื่อปลอมตามมาตรา ๒๖๔ เท่านั้น

ไม่เป็นความผิดฐานปลอมเอกสารราชการ ตามมาตรา ๒๖๕ เพราะศาลเป็นผู้จัดข้อความเอง และผู้พิพากษาผู้จัดก็ลงชื่อไว้เอง จำเลยเพียงแต่ลงชื่อปลอมเท่านั้น

ไม่เป็นความผิดฐานแจ้งให้เจ้าพนักงาน (ศาล) ผู้มีหน้าที่จัดข้อความเท็จลงในเอกสารตามมาตรา ๒๖๗ เพราะเมื่อจำเลยเบิกความ ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจจัดข้อความตอนใด หรือไม่จัดก็ได้ ไม่ใช่ร้องพยานแจ้งให้ศาลจดข้อความ

ผู้เขียนจึงขอสรุปจากคำพิพากษาฎีกา ในการแยกความแตกต่างระหว่างการปลอมเอกสารและทำเอกสารเท็จเมื่อได้พิจารณาตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๑๖๑, ๑๖๒ และมาตรา ๒๖๔ คือ การปลอมเอกสารตามมาตรา ๒๖๔ เป็นการผู้ใดทำเอกสารปลอมขึ้นทั้งฉบับหรือแต่ส่วน ถ้าได้กระทำเพื่อให้ผู้หนึ่งผู้ใดหลงเชื่อว่าเป็นเอกสารที่แท้จริง ไม่ว่าข้อความในเอกสารนั้นจะตรงต่อความจริงหรือไม่ก็ตาม หากว่าน่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชน โดยที่ผู้ปลอมไม่มีอำนาจตามกฎหมายในการจัดทำเอกสารหรือมีหน้าที่ทำเอกสารดังกล่าว เช่น การยกยอกลายมือชื่อหรือตำแหน่งของผู้อื่น ส่วนกรณีที่เจ้าพนักงานปลอมเอกสารตามมาตรา ๑๖๑, ความผิดฐานเจ้าพนักงานปลอมเอกสารเพียงแต่ตนอาศัยว่าได้กระทำโดยขณะที่ตนมีหน้าที่ แต่การกระทำไม่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานผู้นั้น แต่เจ้าพนักงานแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือทำเอกสารในนามตนเอง เพราะถ้าหากการกระทำดังกล่าวอยู่ในอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานผู้นั้นแล้ว แม้เอกสารนั้นไม่ตรงความจริง การกระทำของเจ้าพนักงานดังกล่าวก็ไม่เป็นความผิดตามมาตรา ๑๖๑ แต่เป็นความผิดตามมาตรา ๑๖๒ ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๑/๔๕๑ จำเลยเป็นนายอำเภอ ในวันนั้นจำเลยไปราชการจังหวัด เสมียนฝึกหัดเจ้าหน้าที่อำเภอจึงได้เขียนชื่อจำเลยลงไว้ในช่องสำหรับลงลายมือชื่อและหมายเหตุว่า จำเลยไปราชการจังหวัด จำเลยกลับมาขีดชื่อของจำเลยที่เจ้าหน้าที่เขียนไว้นั้นออก แล้วลงลายมือชื่อจำเลยลงไป

และเติมข้อความในช่องมาทำงานว่าเวลา ๑๐.๐๐ น. กลับ ๑๕.๐๐ น. และเติมข้อความในช่องหมายเหตุ ว่า กลับจากจังหวัดตอนเย็น เดินทางไปราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อใช้เป็นหลักฐานว่าจำเลยอยู่ทำงานที่อำเภอในวันนั้น ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเป็นการเติมข้อความ เพื่อลวงให้ผู้อื่นหลงเชื่อว่าเป็นความจริง เป็นความผิดฐานปลอมหนังสือ

แต่ในกรณีที่เจ้าพนักงานซึ่งมีหน้าที่กระทำการเกี่ยวกับเอกสารนั้น ถ้าเอกสารนั้นมีการดำเนินการจนครบถ้วนสมบูรณ์แล้วเจ้าพนักงานผู้นั้นเติมข้อความเข้าไปอาจเป็นความผิดตามมาตรา ๑๖๑

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๗๕๗/๒๕๓๖ เมื่อจำเลยที่ 1 เป็นเจ้าพนักงานตำรวจที่ทำการจับกุมโจทก์ มีหน้าที่กรอกข้อความในบันทึกการจับกุม ได้ทำและกรอกข้อความลงในบันทึกการจับกุมนั้น โดยลงลายมือชื่อจำเลยที่ ๑ เป็นผู้ทำบันทึก พร้อมทั้งให้โจทก์ในฐานะผู้ต้องหาลงลายมือชื่อจนเป็นเอกสารที่ครบถ้วนบริบูรณ์แล้ว การที่จำเลยที่ ๑ ไปเติมข้อความอีกว่าสอบถามผู้ต้องหาแล้วให้การรับสารภาพตลอดข้อกล่าวหา ซึ่งไม่เป็นความจริง จึงเป็นการเติมข้อความในเอกสารที่แท้จริง น่าจะเกิดความเสียหายแก่โจทก์อันเป็นการปลอมเอกสารบางส่วนโดยอาศัยที่ตนมีหน้าที่แล้ว การกระทำของจำเลยที่ ๑ จึงเป็นความผิดตามมาตรา ๑๖๑

อาจารย์ ว่าที่ ร.ต. ต่อรัฐ สิงห์เรืองเดช
อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต